

Inspiratiebijeenkomst:

Kinderen spelen hun eigen verhaal.

Door: Jenthe Baeyens

Fantasiespel bestaat uit het spelen van verhalen. De verhalen van kinderen, die ontstaan vanuit hun gedachten, ideeën, gevoelens, vragen en ervaringen, krijgen in het spel op een unieke manier vorm. Alles wat kinderen horen, zien en meemaken, in werkelijkheid, op televisie, internet, in het theater of in boeken, wordt verweven in het fantasiespel en zo ontstaat er een persoonlijk verhaal.

Wanneer kinderen deze verhalen vertellen en dicteren zodat de volwassene het op kan schrijven, krijgt het spel een andere vorm: het spel gaat verder in woorden. Op deze manier krijgt het spel een vervolg en ontstaan er ook weer nieuwe ideeën. Maar het verhaal is pas compleet als het gespeeld kan worden. Woorden alleen zijn niet voldoende om de handeling, de actie, weer te geven waarover kinderen vertellen. Het verhaal moet ook weer tot leven worden gebracht. En dat kan door de eigen verhalen van kinderen met elkaar te dramatiseren.

De Amerikaanse onderwijzeres en onderzoeker Vivian Gussin Paley heeft deze werkwijze, waarbij kinderen hun eigen verhalen vertellen en dramatiseren, ontwikkeld en centraal gesteld in haar onderwijs. Door het dramatiseren niet alleen te koppelen aan bestaande verhalen en prentenboeken, maar ook gebruik te maken van teksten van kinderen ontstaat er een uitdagende (en leerzame) activiteit die direct aansluit bij het fantasiespel.

Om het vertellen, schrijven en spelen van verhalen de eerste keer te introduceren, kan er in de kring een kleine demonstratie gegeven worden om te laten zien wat de bedoeling is. De leerkracht vraagt dan wie een idee heeft voor een verhaal of wie haar wil helpen een verhaal te bedenken. Het verhaal mag heel kort zijn en mag overal over gaan. In interactie met de leerkracht en andere kinderen kan op deze manier een verhaal worden opgeschreven. Als het verhaal af is wordt het voorgelezen, daarna worden de verteller en andere kinderen uitgenodigd om de situatie die bedacht is uit te spelen.

Tijdens de speeltijd mogen de kinderen zelf kiezen of ze een verhaal willen maken, het is dus geen verplichte activiteit. Eventueel kan de leerkracht of begeleider van tevoren al kinderen uitkiezen die graag een verhaal willen maken.

Afhankelijk van de tijd die per dag wordt ingepland voor het vertellen en spelen, kan afgesproken worden dat twee of meer kinderen aan de beurt kunnen komen per speelperiode. Er kan voor ieder kind een verhalenboek zijn, maar de verhalen kunnen ook op losse bladen toegevoegd worden aan een portfolio. Een kopie van de verhalen kan dezelfde dag mee naar huis gegeven worden. Veel kinderen vinden het fijn om thuis de verhalen te delen met hun ouders en ze nogmaals voor te lezen en te spelen. Het schrijven kan gebeuren aan een speciale verhalentafel of in de lees- en schrijfhoek. De sociale interactie wordt bevorderd als er ook plaats is voor andere kinderen om aan tafel te komen zitten.

Verhalen vertellen en dicteren

De narratieve didactiek start met het vertellen en dicteren van verhalen. In de kleutergroep vindt dit meestal plaats tijdens de speelwerkijd. Het kind dat aan de beurt is om een verhaal te maken gaat zo aan tafel zitten dat het mee kan kijken met de leerkracht die de verhalen opschrijft. De leerkracht kan het kind op verschillende manieren uitnodigen om te vertellen. Een veel gebruikte openingszin is: 'Hoe begint jouw verhaal?' Als kinderen eenmaal gewend zijn aan de werkwijze gebeurt het vaak dat ze meteen beginnen te vertellen als ze aan tafel komen zitten: 'Het begint met de coole pelikaan!'

De leerkracht geeft zo weinig mogelijk feedback over de inhoud van het verhaal, om de creativiteit en originaliteit van de verteller de ruimte te geven. De leerkracht stelt wel vragen als er dingen niet helemaal duidelijk zijn ('Hoe komt spiderman op het dak?') of om het kind te stimuleren meer te vertellen ('Gebeurt er nog meer in je verhaal?'). Waar de leerkracht neutraal blijft, zie je dat kinderen elkaar wel degelijk beïnvloeden. De kinderen die ook aan tafel zitten te puzzelen, te tekenen of te luisteren, doen vaak voorstellen ('Geef de prinses een vliegend paard') en stellen vragen ('Wat gebeurt er met het monster?'). Als het verhaal is afgelopen, leest de leerkracht het helemaal voor en kan de verteller, als er iets niet klopt, nog aangeven wat er veranderd moet worden.

Verhalen spelen

De verhalen worden op dezelfde dag dat ze verteld zijn ook uitgespeeld. Dit gebeurt op een moment dat alle kinderen weer samen zijn. Er wordt een speelruimte gecreëerd in de kring en de leerkracht leest het verhaal voor. Na het voorlezen kiest

de verteller wie er mee mogen spelen. Wanneer er veel personages voorkomen in het verhaal is het voor de duidelijkheid goed om af te spreken dat er een maximum is van vier tot zes spelers en de kinderen te vragen om de rest erbij te denken. Wanneer het verhaal erg lang is kan het ook in verschillende scènes worden gespeeld. De leerkracht kan de verteller nog vragen hoe bepaalde rollen of handelingen gespeeld moeten worden en dit voor laten doen. Dan wordt het verhaal weer voorgelezen en de kinderen beelden uit wat er gebeurt. Tijdens het voorlezen krijgen de kinderen de ruimte om hun rol te spelen en hierbij te spreken.

Het is ook mogelijk om de kinderen het verhaal gedeeltelijk of helemaal zelf te laten spelen zonder het verhaal erbij voor te lezen. De verteller weet zelf precies wat er gaat gebeuren en kan dan heel goed de leiding nemen in het spel. Soms worden er tijdens het spelen dingen veranderd of aangevuld, dit kan zolang de verteller van het verhaal hiermee akkoord gaat. Na afloop van het spelen krijgen de kinderen de mogelijkheid om op het spel te reageren en met elkaar hierover te praten.

Betekenis en doelen

Het formele vertellen geeft de kinderen een mogelijkheid om hun ideeën met elkaar te verbinden. Door aan te sluiten bij de belevingswereld vanuit het fantasiespel kunnen kinderen net als in het vrije spel, hun creativiteit, gedachten, gevoelens en ideeën uiten en een plek geven.

Het samen schrijven en spelen is vooral een sociaal proces dat bijdraagt aan een gemeenschapsgevoel in de groep. Het is een manier om de verschillende dingen die in de groep plaatsvinden met elkaar te verbinden. Door te luisteren en te kijken naar verhalen, maar vooral ook door mee te spelen en er later over te praten, ontdekken kinderen hoe hun klasgenootjes denken over onderwerpen die hen ook bezighouden. Ook leerkrachten leren op deze manier de kinderen in hun groep steeds beter kennen en kunnen door de verhalen duidelijkheid krijgen over het spel en de ontwikkeling van kinderen.

Vivian Gussin Paley constateerde dat op deze momenten van verhalen vertellen en spelen de bedoeling en ideeën van de kinderen en haarzelf meer op een lijn lagen dan in welke andere activiteit op school. Paley heeft geprobeerd zich op een heel eigen wijze, door intensief naar kinderen te kijken en te luisteren, een beeld te vormen over de wereld van jonge kinderen. Door kinderen meer tijd te geven om te spelen, kreeg ze zelf meer tijd om te luisteren. Het maken van bandopnamen van het spel, de gesprekken en de verhalen van de kinderen was voor haar essentieel om greep te krijgen op alles wat kinderen

de hele dag vertellen zodat ze dit op een later tijdstip kon overdenken en analyseren. Vanuit oprechte verwondering en nieuwsgierigheid stelde ze de kinderen vragen over wat ze gehoord en gezien had. Zo maakte ze gebruik van een Socratische manier van vragen stellen wanneer ze in gesprek was met de kinderen. Ze stelde open vragen zonder een specifiek antwoord te zoeken, maar met als doel een keten van ideeën te bouwen. Zo werd het Paley duidelijk dat de beste gespreksonderwerpen dezelfde onderwerpen waren die naar voren kwamen in het vrije spel van de kinderen. In gesprekken waar het ging over fantasie, vriendschap en rechtvaardigheid toonden de kinderen optimale betrokkenheid, want dit raakte de kern van wat de kinderen bezighield en waar ze antwoorden op zochten. De kinderen waren zo gedreven om te verklaren, te argumenteren en te overtuigen dat ze verbaal en mentaal presteerden op de top van hun kunnen.

Het vertellen en spelen van eigen verhalen is waardevol voor de ontwikkeling van kinderen. Tijdens het dramatiseren moeten kinderen zich een beeld kunnen vormen van de ideeën in de verhalen van hun groepsgenootjes en deze verbeelding omzetten in handelingen. Door de betekenisvolle context van het spel worden deze mentale handelingen, die op zichzelf abstract en moeilijk zijn voor jonge kinderen, mogelijk. Daarnaast kunnen kinderen in verhalen, net als in het spel, hun creativiteit, gedachten, gevoelens en ideeën uiten en een plek geven.

Het vertellen en dramatiseren kan het ook een manier zijn om het fantasiespel te verrijken. Tijdens het uitspelen van de verhalen kunnen kinderen van elkaar leren hoe anderen hun verhaal opbouwen, regisseren en uitspelen. Voor sommige kinderen geeft het vertellen van een fantasieverhaal meer houvast dan de fantasie in het vrije spel, waarin de verhaallijn en het plot steeds kunnen veranderen. De inhoud en de structuur van het geschreven verhaal staan vast en geven duidelijkheid en overzicht. Voor deze kinderen kan het maken en spelen van een verhaal een opstap zijn naar het vrije spel. Door samen te overleggen tijdens het schrijven en spelen, kan een verhaal zich steeds verder ontwikkelen en daarmee ook het fantasiespel verdiepen.

Daarnaast heeft deze werkwijze ook invloed op de taal- leesontwikkeling van jonge kinderen. Het draagt onder andere bij aan de ontwikkeling van mondelinge taal (oa woordenschat, zinsbouw, taalregels), verhaalbegrip (oa opbouw, inhoud, karakters), functies van geschreven taal (communicatie en uitwisseling), taalbewustzijn en letterkennis ('He, dat is mijn letter!' of 'Po-li-ti-bu-reau, da's een lang woord.').

Verhalen

Verhaal 1:

De leeuw ging komen. En toen ging de leeuw naar het kasteel. Toen ging de leeuw de deur open doen en zag hij de draak bij de deur. En toen ging de draak achter de leeuw aan. De draak kreeg de leeuw in zijn handen te pakken en ging hem op eten. Toen kreeg de draak buikpijn. En toen ging de draak dood. En toen ging de leeuw uit de draak z'n mond. Toen had de leeuw bloed aan zijn staart. Toen deed de dokter een pleister op z'n staart.

Verhaal 2:

Er kwam een poesje aan. Toen zag de prinses het poesje en wou ze hem hebben en knuffelen. En toen kwam de prins er aan. De prinses ging de prins kussen. Toen kwam de hond er aan, die ging achter een jongenskat aan. Toen gingen de katten in hun mandjes slapen en nog even televisie kijken. En daarna slapen. En toen was het weer licht. Ze gingen spelletjes spelen binnen en toen gingen ze buiten spelen op de glijbaan. En toen gingen ze roosjes plukken. En toen gingen ze binnen warme chocolademelk drinken en eten chocola.

Verhaal 3:

De boef ging die draak slaan. Dat kan niet. Toen ging die draak vuur spuwen en toen ging de draak naar de gevangenis. Toen kwam de politie der aan. Toen was de boef in de brand. De boef moest ook naar de gevangenis. Hij moest 20 euro betalen. Dat kon niet want hij was dood. Toen was hij weer levend, want iemand ging water op hem doen. Toen ging die draak ontbijten. Toen ging de boef puzzelen. De draak kwam er weer aan en ging in de stofzuiger en ging de boef stofzuigen. De haai zit ook in de stofzuiger en ging die ontbijten van de boef. Die slang op de haai ging die ook opeten. De politie zat er ook in. Toen moest de boef naar de gevangenis.

Verhaal 4

Doornroosje op spinne prikken en dood.
Komt de prins.
Gaaf de prins Doornroosje kussen.

Doornroosje een papa en mama heeft,
die heeft een baby in haar buik.
De mama, niet Doornroosje.
Vriendinnetje van Doornroosje glijen.

Verhaal 5:

Rapunzel ging lopen. Rapunzel was een baby'tje.
Toen ging de heks een baby Rapunzel pakken.
Toen kwam een hondje, die wilde Rapunzel likken.
'Rapunzel laat je haar vallen'
Rapunzel zei: 'Ik kom moeder'.
Maar dat was niet zo, het was de heks.
Het hondje vond het niet leuk.
Hij wou niet dat Rapunzel dood was.
Maar Rapunzel kan niet dood zijn.
Toen wou ze haar haar afknippen, dat kon wel.
Dat ging rapunzel lijmen, dan had Rapunzel toch lang haar
weer.

Meer lezen:

Baeyens, J. (2011). *Het begint met kijken en luisteren*.
Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Baeyens, J. (2011). 'Schrijf maar: er kwam een stier aan...' De
taal-leesontwikkeling van kleuters gezien vanuit een
narratieve didactiek. In: *Pedagogiek in Praktijk*, oktober, 32-
35.

Interessante literatuur van Vivian Gussin Paley:

Gussin Paley, V. (1981). *Wally's Stories. Conversations in the
Kindergarten*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

Gussin Paley, V. (1984), *Boys & Girls. Superheroes in the Doll
Corner*. Chicago: The University of Chicago Press.

Gussin Paley, V. (1986). *Mollie is Three. Growing Up in
School*. Chicago: The University of Chicago Press.

Gussin Paley, V. (1990). *The Boy Who Would Be A Helicopter*.
Cambridge (MA): Harvard University Press.

Gussin Paley, V. (1997). *The Girl with the Brown Crayon*.
Cambridge (MA): Harvard University Press.

Gussin Paley, V. (2001). *In Mrs. Tully's Room: a Childcare Portrait*. Cambridge (MA): Harvard University Press.

Gussin Paley, V. (2004). *A Child's Work, the Importance of Fantasy Play*. Chicago: The University of Chicago Press.